

Миро ВУКСАНОВИЋ\*

## О ЗАТОЧНИКУ ЦРНОГОРСКЕ ПИСМЕНОСТИ

Можда бисмо могли најлакше у пријатељску причу, данашњу, око шестостраничне књиге, о Душану Јовановом Мартиновићу, из Бајица, одакле су достина отишли далеко у својим пословима, чарнојевићким и свјетовним, ако будемо одмах рекли да је Душаново име одабрано из оног реда који је остао у историји под царским знаком, од оца који се озивао на јеванђељско име испод којег пише: *Овај дође за свједочанство да свједочи за видјело да сви вјерују кроза њ*, под презименом које удружено с Петровићима и Вукотићима стоји на шљемени старог историјског и црногорског крова, уз које долази из *Вијенца*:

Споменик је нашега јунаштва  
Црна Гора и њена слобода!

Можда би требало послуже овакве заватрености поменути, да нам се не заметне траг, да не одемо поред пртине, у цијелац, да неко не крене да се ишчуђава зашто тако издалека, изатрке хоћемо у мали скок, требало би изговорити да дозивање истините прошлости јесте љековито, увијек, и када се дозива таква прошлост једне установе, па јесте и сада, намјерено — не марећи за вјештину којом то чинимо, умијемо што нам је дато — да рекне с каквим је записом и с коликим аманетом је пошао Душан Јованов а Мартиновић, да му није било друге, да је морао на коту коју сви што су његовог занимања гледају оздољ, из дубине, јер је Мартиновићева научника кота доиста бандијерска.

Можда би сваку реченицу у нашем покушају да прикажемо библиолошки и историографски подвиг, остварен у књизи пред нама, ваљало започети по једним звањем Душана Мартиновића, тако да га прво звање повеже са чланством у Црногорској академији наука и умјетности која

---

\* Директор Библиотеке Матице српске у Новом Саду.

данас уступа лијепо мјесто његовој историји Црногорске државне библиотеке, цјеловитој причи о њених сто и шездесет година, без напомене да издавач није установа о којој је књига, но да је њу, примјерно уређену, с препорукама академика Шуковића и Лакића, објавила Академија, што је мање важно, више је важно, најважније, да смо добили књигу какву нема ниједна библиотека на јужнословенском простору, некадашњем и садашњем.

Можда би одскачна одредница Мартиновићева морала покупити његово почињање у географској науци, с професорским и докторским звањима, с директорским радом у гимназијској школи, цетињској, откуда је кренула његова научноистраживачка, непрекинута линија, устостручила се, умрежила се, разведена по пољима што их је тешко именовати брзо, иако су у истом сливљу, иако на њима рађа исти плод.

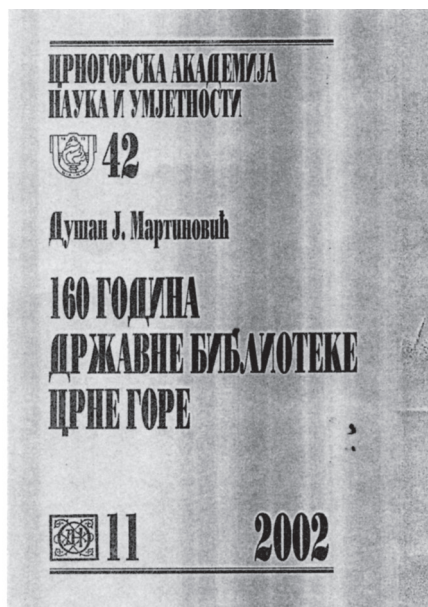
Можда би, опет, чујемо опомену, прије тога требало издвојити Мартиновићево директоровање у Библиотеци чију је историју истражио, систематизовао, образложио и широким оквиром обујмио као што није ни његов заслужни претходник Нико Симов, такође Мартиновић, о којему је посебну књигу штампао, као што није нико прије њега, а последице нико неће морати ништа да претражује у обрађеном периоду, све је Душановом пажњом провјерено и сабрано — ваља га узимати и ваља такав учинак продужити.

Можда би почетни придјев уз име Душана Јованова морао бити библиотекарски, савјетнички, још боље: библиографски, јер је Мартиновић први црногорски библиограф када је говор о укупности, о обиму, о библиографским врстама и открићима, о непрегледним записима, небројеним, који се нижу кроз пет вјекова и мало више, од цетињске штампарије која је четири столећа и пола петог била ободска, када је говор о серијама и томовима *Црногорске библиографије*, свака ријеч мора почињати с Мартиновићевим именом, с његовим ауторским и уредничким пословима, јер су *Црногорска библиографија* и др Душан Ј. Мартиновић природно спојени и заједно порасли, по начелима донијетим у књизи која је пред нама отворена.

Можда бисмо морали јасније, ради оних који су даље од оваквих и сличних послова, ради оних који мисле да су у њима али су понешто прескочили, рећи да је Мартиновић међу првима у Црној Гори и Србији смислио или примио звање библиолога, онога који изучава књигу, њено настајање, трајање и коришћење јер, књига је као и чељаде, јер и она није бесмртна, јер јој све више пријете с екрана, малих и великих, из мрежа и база, с дискова и дискета, из свих дигиталија, одсвакуд, али књизи ни-

шта не може ништа, њу може смаћи само нечитање, њу к нама враћа само читање, као што је Мартиновићево — стручно, аналитично, полетно, готово загрцнуто од жеље да што више наглас каже, овдје, у 42. посебном издању Академијином.

Можда је неправедно, у нашој упорној побрајалици која је таква, упорна и побројачка, да би наличала, да би барем сјеку имала онога коме је окренута, која би маличак више од казивања о моћној монографији око које смо, око монографије централне, државне, народне, црнојевићке по називу, цетињске и црногорске библиотеке у коју је Душан Мартиновић унио и себе и своје послове што их овлаш помињемо, из које је узео податке потребне културној јавности, црногорској и свакој, јер је у култури,



свуда, темељна плоча од књига, јер је у култури, свуда, стожерна кућа она у којој се књиге скупљају, јер је такву цетињску кућу подизао Душан Мартиновић, двојако: као библиотеку националну и као засебну, своју библиотеку, јер се комотно тако може назвати окуп књига, студија, огледа, библиолошких, библиотекарских и других радова што их је написао, приредио, објавио за нас саставио.

Може бити да је неправедно, понављамо да бисмо себе укорили, што приповијести која се отима да осјенчи радни портрет Мартиновићев, што на уводном мјесту нијесмо дали слику вијенца од књига, гдје су вјерно и сасвим склопљене биографске приче о нетакнутим Црногорцима, ученим,

одабраним по критеријумима којима се ријетко приговара, гдје су приказани ликови извањаца цетињских и странаца који су учинили просвјетно и научно добро Црној Гори, с њиховим библиографијама, гдје се најбоље види колико је Мартиновић непристрасан, колико чини за друге, како је пристао да буде у сјенци да би лакше, боље и прецизније осмотрио велику пирамиду културе своје земље, с Националном библиотеком у њеном центру, у центру културе и у центру памћења државе, у књизи овој која је одличан доказ за то.

Може бити да би ваљало прије описа шта се нашло у као шипак пуној књизи која је и историја и споменица и сабирачица детаља и извјештајно гомилање и програмско освјежавање и илустрована хронологија и отегнуто административно сабирање и густо плетиво и све што потпуније свједочи о живљењу Библиотеке на Цетињу од 1838. до 1998. године. Може бити да би требало, ради правде и ради цјелине, нанизати о чему је још, прије и упоредо, јер никад не ради само једну ствар, са чим се заговарао Душан Мартиновић, када, у којима приликама, у временском растегљају који није ни мали ни лак, у цетињској самоћи која највише каже када говори сама, под цетињским кишама које су однијеле доста штампаних страница о којима не бисмо знали колико знамо да о њима није Мартиновић — обилато и за памћење.

Можда би умјесто оваквог околишења које хоће истовремено да дотакне сваки Мартиновићев додатак историји културе и писма у њој, које се снебива јер хоће замашно, истражително, научничко и струком покривено дјело у четврт сата, ако има и толико, хоће оно што не може раскалашно, разиграним ријечима, овако, како чинимо, не стога што не умијемо друкчије, по реду, најлак, с напоменама и објашњењима, но стога што смо у тренутку видјели, одједном, све што је Мартиновић урадио, па нам мисли размињују једна другу, утркују се, уплашене да им не измакне најглавније, да умјесто свега и заједно с реченим, искрено пошаљу захвалност и честитања Душану Јовановом Мартиновићу, заточенику црногорске писмености.